

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון GNU Free Doc. License
בס"ד - כל הזכויות שמורות ל - "ויקיטקסט" תחת רשיון "GNU Free Doc".

ספר התניא - אגרת התשובה

מהדורה מנוקדת ומפוסקת, נערך ונוקד על ידי נחום ונגרוב ומשחרר לשימוש חופשי ברשיון CC
BY-SA

אגרת התשובה

- [פרק א](#)
- [פרק ב](#)
- [פרק ג](#)
- [פרק ד](#)
- [פרק ה](#)
- [פרק ו](#)
- [פרק ז](#)
- [פרק ח](#)
- [פרק ט](#)
- [פרק י](#)
- [פרק יא](#)
- [פרק יב](#)

התשובה

אגרת

פרק א

תניא בסוף יומא: שְׁלוּשָׁה חֲלוּקֵי כְּפָרָה הֵם, וְתִשְׁוֵבָה עִם כָּל אֶחָד. עֵבֶר עַל
מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשֵׁב, אֵינּוּ זֶה מִשָּׁם עַד שְׁמוֹחֲלִין לוֹ. עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
וְשֵׁב, תִּשְׁוֵבָה תּוֹלָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר.

פְּרוּשׁ, דָּאָף עַל גַּב דְּלַעֲנֵן קִיּוּם – מִצּוֹת עֲשֵׂה גְדוֹלָה, שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה, הֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי קִיּוּם מִצּוֹת עֲשֵׂה מִמְּשִׁיךְ אֹרֶךְ וְשָׁפַע בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מְהֻאָרֵת אֹרֶךְ אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרָה דְרַמ"ח פְּקוּדֵין אֵינוֹן רַמ"ח אַבְרִין דְּמִלְכָא), וְגַם עַל נַפְשׁוֹ הָאֱלֻקִּית, כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַיִו". אֲבָל לַעֲנֵן תְּשׁוּבָה, אִף שְׂמוּחֲלִין לוֹ הֶעֱנֵשׁ עַל שְׂמֵרָד בְּמִלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלֹא עֲשֵׂה מֵאֵמֶר הַמֶּלֶךְ, מִכָּל מְקוֹם הָאֹרֶךְ נֶעֱדָר וְכוּ'. וְכַמְּאֵמֶר רַז"ל עַל פְּסוּק "מִעֲוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן", "זֶה שֶׁבִּטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרַבִית אוֹ" וְכוּ'. דָּאָף שֶׁנִּזְהָר מֵעֲתָה לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרַבִית וְשַׁחֲרִית לְעוֹלָם, אֵין תְּשׁוּבָתוֹ מוֹעֵלֶת לְתַקֵּן מֵה שֶׁבִּטֵּל פְּעַם אַחַת.

וְהַעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל יְדֵי שֶׁנִּדְבַּק הִרַע בְּנַפְשׁוֹ, עוֹשֶׂה פְּגָם לְמַעַלְהָ בְּשֶׁרֶשֶׁה וּמְקוֹר חֲצָבָה (בְּלְבוּשִׁים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֲשִׂיָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקוּנֵי זֶהֱרָה: "לְבוּשֵׁין תְּקִינַת לוֹן דְּמִינֵיָהוּ פְּרַחִין נִשְׁמַתִּין לְבַנֵּי נִשְׂאָ" וְכוּ'), לְכַד אֵין כְּפָרָה לְנַפְשׁוֹ וְלֹא לְמַעַלְהָ עַד יוֹם הַכְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכִפֹּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם" וְכוּ' "לְפָנַי ה' תִּטְהַרוּ", "לְפָנַי ה'" דֵּיִיקָא. וְלָכֵן אֵין לְלַמֵּד מִכָּאן שׁוּם קִלְא חֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וּבְפָרֵט בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. וְאֲדַרְבֵּה, אָמְרוּ רַז"ל: "וְתֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבוּדָה זָרָה" וְכוּ', אִף שֶׁהוּן כְּרִתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, "וְלֹא וְתֵר עַל בְּטוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה".

עֵבֶר עַל כְּרִתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים תּוֹלִין וְיִסוּרִין מְמַרְקִין (פְּרוּשׁ, גּוֹמְרִין הַכְּפָרָה. וְהוּא מְלָשׁוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיָפָה לְצַחֲצַח הַנֶּפֶשׁ. כִּי כְּפָרָה הִיא לְשׁוֹן קִנּוּחַ, שְׂמִקְנָח לְכַלּוֹד הַחֲטָא), שְׂנֵאָמֶר: "וּפְקֻדְתֵי בְשִׁבְט פְּשָׁעִים וּבְנִגְעִים עֲוֹנִים". עַד כָּאן לְשׁוֹן הַבְּרִיָּתָא:

וְהִנֵּה מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה מִן הַתּוֹרָה הִיא עֲזִיבַת הַחֲטָא בְּלִבְד (כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא פְּרָק ג' דְּסִנְהֶדְרִין וּבְחֲשׁוֹן מִשְׁפָּט סוֹף סִימָן ל"ד לַעֲנֵן עֲדוּת), דְּהֵינּוּ שִׁיגְמוֹר בְּלָבוּ בִּלְבָב שְׁלֵם לְבַל יִשׁוּב עוֹד לְכַסְלָה לְמֵרָד בְּמִלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלֹא יַעֲבֵר עוֹד מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ חֶסֶד וְשְׁלוֹם, הֵן בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵן בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ עֵקֶר פְּרוּשׁ לְשׁוֹן תְּשׁוּבָה, לְשׁוּב אֶל ה' בְּכָל לְבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, לְעַבְדוֹ וּלְשִׁמּוֹר כָּל מִצְוֹתַיִו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "יַעֲזֹב רָשָׁע דְרָכָו וְאִישׁ אָוֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיָשֵׁב אֶל ה'" וְכוּ'. וּבְפָרֵשֶׁת נְצֻבִים כְּתִיב: "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעַת בְּקוֹלוֹ" וְכוּ' "בְּכָל לְבָבְךָ" וְכוּ', "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ" וְכוּ', "הִשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֶיךָ" וְכוּ'. וְלֹא כְּדַעַת הַהֲמוֹן, שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא הַתְּעַנִּית.

וְאֶפְלוּ מִי שֶׁעֵבֶר עַל כְּרִתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, שֶׁגִּמְרָ כְּפָרְתוֹ הִיא עַל יְדֵי יִסוּרִים, הֵינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עֲלֵיו יִסוּרִים (וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב "וּפְקֻדְתֵי בְשִׁבְט" וְכוּ', "וּפְקֻדְתֵי" דֵּיִיקָא). וְהֵינּוּ כְּשֶׁתְּשׁוּבָתוֹ רְצוּיָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּבוֹ אֶל ה' בְּכָל לְבוֹ וּנְפִשׁוֹ מֵאֲהָבָה, אֲזִי בְּאֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָא וְכַמִּים הַפְּנִים וְכוּ' – אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיָלָא, לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה וְחֶסֶד ה', לְמַרְק עֲוֹנוֹ בְּיִסוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב: "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ" וְכוּ'. וְלָכֵן לֹא הַזְּכִירוּ הַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג שׁוּם תְּעַנִּית כָּלֵל בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה, אִף בְּכִרְתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, רַק הַיְדוּי וּבִקְשַׁת מְחִילָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

בתורה: "והתנדו את חטאתם" וכו'. ומה שכתוב ביואל: "שבו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי" כו', הינו לבטל הגזרה שנגזרה למרק עוון הדור על ידי יסורים בארבה. וזהו הטעם בכל תעניות שמתעניין על כל צרה שלא תבוא על הצבור, וכמו שכתוב במגילת אסתר.

ומה שנמצא בספרי המוסר, ובראשם ספר הרוקח וספר חסידים, הרבה תעניות וסגופים לעובר על כרתות ומיתות בית דין, וכן למוציא זרע לבטלה, שחיב מיתה בידי שמים כמו שכתוב בתורה גבי ער ואונן, ודינו כחיבי כרתות לענן זה, הינו כדי לנצל מענש יסורים של מעלה חס ושלום. וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה, כי אם מיראה.

פרק ב

אך כל זה לענין כפרה ומחילת העוון, שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלמה, ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו על זה חס ושלום בעולם הבא, ונפטר לגמרי מן הדין בעולם הבא. אמנם שיהיה לרצון לפני ה' ומרצה וחביב לפניו יתברך פקדם החטא להיות נחת רוח לקונו מעבודתו, הנה צריך להביא קרבן עולה אפלו על מצות עשה קלה שאין בה כרת ומיתת בית דין, כמו שדרשו רז"ל בתורת כהנים על פסוק "ונרצה לו", וכדאיתא בגמרא פרק קמא דזבחים דעולה מכפרת על מצות עשה. והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו הענש, וכאדם שסרח במלך ופיסו על ידי פרקליטיו ומחל לו, אף על פי כן שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך (ולשון "מכפרת", וכן מה שכתוב בתורה "ונרצה לו לכפר עליו", אין זו כפרת נפשו, אלא לכפר לפני ה' להיות נחת רוח לקונו, כדאיתא שם בגמרא, וכמו שכתוב: "תמים יהיה לרצון").

ועכשו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה', התענית הוא במקום קרבן, כמו שכתוב בגמרא, שיהא מעוט חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבתי לפניך וכו'. ולכן מצינו בכמה תנאים ואמוראים שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד, כמו רבי אלעזר בן עזריה שהיה מתיר שותהא פרה יוצאה ברצועה שבין קרניה בשבת, וחכמים אוסרים, ופעם אחת יצאה בן פרתו של שכנתו ולא מחה בה, והשחרו שניו מפני הצומות על שלא קים דברי חבריו. וכן רבי יהושע שאמר: "בושני מדבריכם בית שמאי", והשחרו שניו מפני הצומות. ורב הונא פעם אחת נתהפכה לו רצועה של תפלין, והתענה ארבעים צומות, וכהנה רבות.

ועל יסוד זה למד האריז"ל לתלמידיו על פי חכמת האמת מספר הצומות לכמה עונות וחטאים, אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים, כמו על הפעם קנ"א תעניות וכו'. ואפלו על אסור דרבנן, כמו סתם יינם ותענה ע"ג תעניות וכו'. וכן על בטול מצות עשה דרבנן, כמו תפלה ותענה ס"א תעניות וכו'. ודרך כלל, סוד התענית היא סגלה נפלאה להתגלות רצון העליון ברוך הוא, כמו הקרבן שנאמר בו "ריח ניחוח לה". וכמו שכתוב בישעיה: "הלזה תקרא צום ויום רצון לה", מכלל שהצום הנרצה הוא יום רצון.

פרק ג

והנה חכמי המוסר האחרונים נחלקו במי שחטא חטא אחד פעמים רבות, דינש אומרים שצריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא. כגון המוציא זרע לבטלה, שמספר הצומות המפרש בתקוני תשובה מהאריז"ל הן פ"ד תעניות. ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים על דרך משל, צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, דימא דקרבן חטאת, שחייב להביא על כל פעם ופעם.

ויש מדמין ענין זה לקרבן עולה הבאה על מצות עשה, דאפלו עבר על כמה מצוות עשה – מתכפר בעולה אחת, כדאיתא בגמרא פרק קמא דזבחים.

והכרעה המקבלת בזה, להתענות ג' פעמים כפי מספר הצומות דחטא זה, דהינו רנ"ב צומות על הוצאות שכבת זרע לבטלה, וכן בשאר חטאים ועונות. והטעם הוא על פי מה שכתוב בזהר הקדוש סוף פרשת נח: "כיון דחב בר נש קמי קודשא בריה הוא זמנא חדא, עביד רשימו כו'. זמנא תליתאה, אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא" כו'. לכה צריך מספר הצומות גם כן ג' פעמים וכו'.

אכן כל זה באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שרבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חלי או מחוש חס ושלום, כמו בדורותינו אלה – אסור לו להרבות בתעניות אפלו על כרתות ומיתות בית דין, ומכל שכן על מצוות עשה ומצוות לא תעשה שאין בהן כרת; אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפלו בדורות הראשונים, בימי תנאים ואמוראים, לא היו מתעניין בכהאי גוונא אלא הבראים דמצו לצעורי נפשיהו. ודלא מצי לצעורי נפשיה ומתענה – נקרא חוטא בגמרא פרק קמא דתענית, ואפלו מתענה על עברות שבידו, כדפרש רש"י שם; וכדאיתא בגמרא פרק קמא דזבחים, שאין לך אדם מישראל שאינו מחיב

עשה וכו'. ומכל שכן מי שהוא בעל תורה, שחוטא ונענש בכפלים, כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסק בה כראוי.

אלא מאי תקנתיה? כדכתיב: "ונחטאך בצדקה פָּרַק", וכמו שכתבו הפוסקים לתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י גדולים פוליש וכו', והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו', כמו שכתב המגן אברהם הלכות תענית.

ומכל מקום, כל בעל נפש החפץ קרבת ה', לתקן נפשו להשיבה אל ה' בתשובה מעלה מן המבחר, יחמיר על עצמו להשלים על כל פנים פעם אחת כל ימי חייו מספר הצומות לכל עוון ועוון מעוונות החמורים שחייבין עליהם מיתה על כל פנים, ואפלו בידי שמים בלבד, כגון להוצאות זרע לבטלה – פי"ד צומות פעם אחת בימי חייו. ויכול לדחותן לימים הקצרים בחרף, ויתענה בעשר תעניות על דרך משל בחרף אחד או פחות, ויגמר מספר הפ"ד צומות בתשע שנים או יותר כפי כחו (וגם יכול לאכל מעט כש"ל שעות לפני נ"ח החמה ואף על פי כן נחשב לתענית, אם התנה כו').

ולתשלום רנ"ב צומות כנ"ל, יתענה עוד ארבע פעמים פי"ד עד אחר חצות היום בלבד, דמיחשב גם כן תענית בירושלמי, ושני חצאי יום נחשבים לו ליום אחד לענין זה. וכן לשאר עוונות פיוצא בהו, אשר כל לב יודע מרת נפשו וחפץ בהצדקה.

אכן מספר הצומות העודפים על רנ"ב וכהאי גוונא, שהיה צריך להתענות לחש לדעת המחמירים להתענות מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא כנ"ל, יפדה בלן בצדקה ערך ח"י גדולים פוליש בעד כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על עברות שאין בהן מיתה, ואפלו על בטול מצוות עשה דאורייתא ודרבנן, ותלמוד תורה כנגד כלם, כפי המספר המפרש בתקוני התשובה מהאר"י ז"ל (ורבם נזכרים במשנת חסידים במסכת התשובה), הכל פאשר לכל – יפדה בצדקה כנ"ל, אי לא מצי לצעורי נפשיה כנ"ל. ואף שיעלה לסד מסים, אין לחש משום "אל יבזבו יותר מחמש"; דלא מקרי בזבוז בכהאי גוונא, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו.

ולפי שמספר הצומות המזכרים בתקוני תשובה הנ"ל רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור, דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו").

ואולם כל הנ"ל הוא לגמר הפפירה ומרוק הנפיש לה' אחר התשובה, כמו שנתבאר לעיל מהגמרא פרק קמא דזבחים, דעולה דורון היא לאחר שרצה הפרקליט וכו'. אמנם התחלת מצות התשובה ועקרה לשוב עד ה' באמת ובלב ששם, ההכרח לבאר היטב בהרחבת הבאור, בהקדים מה שכתוב בזהר הקדוש בבאור מלת "תשובה" על דרך הסוד: "תשוב ה"א", ה"א תתאה – תשובה תתאה, ה"א עילאה – תשובה עילאה. וגם מה שכתוב בזהר הקדוש בקצת מקומות שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא זרע לבטלה, והוא דבר תמוה מאד, שאין לדבר עומד בפני התשובה, ואפלו עבודה זרה וגלוי עריות וכו'. ופרש בראשית חכמה, שפונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה, כי אם תשובה עילאה וכו'.

הנה להבין זאת מעט מזעיר, צריך להקדים מה שמבאר מהכתוב ומדברי רז"ל ענין הפרת ומיתה בידי שמים, כשעבר עברה שחייבים עליה פרת, היא מת ממש קדם חמשים שנה, ובמיתה בידי שמים – מת ממש קדם ששים שנה, כחנניה בן עזור הנביא בירמיה (ולפעמים גם במיתה בידי שמים נפרעין לאלתר, כמו שמצינו בער ואונן). והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי פרתות ומיתות והאריכו ימיהם (ושניהם) [ושנותיהם] בנעימים.

אך הענין יובן על פי מה שכתוב "כי חלק ה' עמו" וכו', חלק משם הו"ה ברוך הוא, כדכתיב: "ויפח באפיו נשמת חיים", ומאן דנפח – מתוכו נפח וכו'. ואף שאין לו דמות הגוף וכו' חס ושלום, אך דברה תורה כלשון בני אדם. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם התחתון על דרך משל בין ההבל שיוצא מפיו בדבורו להבל היוצא על ידי נפחה, שביוצא בדבורו – מלבש בו פח וחיות מעט מזעיר, והוא בחינת חיצוניות מנפש החיה שבקרבו; אבל ביוצא בפח הנופח, דמתוכו נפח, מלבש בו פח וחיות פנימית מבחינת הנפש החיה וכו'. ככה ממש על דרך משל המבדיל הבדלות לאין קץ, יש הפרש עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים, ואפלו המלאכים, שנבראו מאין ליש וחיים וקיימים מבחינת חיצוניות החיות והשפע שמשפיע אין סוף ברוך הוא להחיות העולמות; ובחינה זו נקראת בשם "רוח פיו" על דרך משל, כמו שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם"; והיא בחינת חיות המלבשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן בחינת כלים והמשכות וכו', כמו שנתבאר בלקוטי אמרים חלק ב' פרק י"א) – ובין נשמת האדם, שנמשכה תחלה מבחינת פנימיות החיות והשפע שמשפיע אין סוף ברוך הוא, כמו שכתוב: "ויפח" וכו'. ואחר כך ירדה בסתר המדרגה גם כן על ידי בחינת האותיות שבמאמר "נעשה אדם" וכו', כדי להתלבש בגוף עולם הזה התחתון. ולכן נקראו המלאכים בשם אלקים בכתוב, וכמו שכתוב: "כי ה' אלקיכם [הוא] אלקי האלקים" כו', "הודו לאלקי האלקים" כו', "ויבאו בני האלקים להתניצב" כו', לפי שיניקת חיותם היא מבחינת חיצוניות, שהיא בחינת האותיות לבד, ושם אלקים הוא בחינת חיצוניות לגבי שם הו"ה ברוך הוא. אבל נשמת האדם, שהיא מבחינת פנימיות החיות, היא חלק שם

הַוְיָ"ה בְּרוּךְ הוּא, כִּי שֵׁם הַוְיָ"ה מוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מַעַלָּה מִבְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת.

וּבְאוֹר הָעֵינָן, כְּנוֹדַע מִמֵּאֲמַר אֱלֹהֵינוּ: "אֲנִתְּ הוּא דְאִפִּיקַת עֶשֶׂר תְּקוּנֵינוּ וְקָרִינוּ לְהוֹן עֶשֶׂר סְפִירוֹת, לְאַנְהָגָא בְּהוֹן עֲלֵמִין סְתִימִין" וְכוּ', "אֲנִתְּ חֲפִיס וְלֹא בְּחֻכְמָה יִדְעָא, אֲנִתְּ מִבִּין וְלֹא בְּבִינָה יִדְעָא" וְכוּ'. וְכָל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת נִכְלָלוֹת וְנִרְמְזוֹת בְּשֵׁם הַוְיָ"ה בְּרוּךְ הוּא. כִּי הַיּוֹ"ד שֶׁהִיא בְּחִינַת נִקְדָּה לְבַד, מְרַמְזֶת לְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהִיא בְּבְחִינַת הָעֵלִם וְהַסְּתֵר קִדְּם שְׁבָאָה לְבְּחִינַת הַתְּפִשְׁטוּת וְגִלּוּי הַהִשְׁגָּה וְהַהֲבֵנָה (וְהַקּוֹץ שֶׁעַל הַיּוֹ"ד רוֹמֵז לְבְּחִינַת רְצוֹן הָעֲלִיוֹן בְּרוּךְ הוּא שֶׁלְּמַעַלָּה מַעַלָּה מִמְּדֻרְגַת בְּחִינַת חֻכְמָה עֵילָאָה, כְּנוֹדַע). וְאַחֵר שְׁבָאָה לְבְּחִינַת הַתְּפִשְׁטוּת וְגִלּוּי הַהִשְׁגָּה וְהַהֲבֵנָה לְעֲלֵמִין סְתִימִין, נִכְלָלַת וְנִרְמְזַת בְּאוֹת הַ"א, שֵׁישׁ לָהּ בְּחִינַת הַתְּפִשְׁטוּת לְרַחֵב הַמּוֹרָה וּמְרִיזוֹ עַל הַרְחֵבַת הַבְּאוֹר וְהַהֲבֵנָה, וְגַם לְאַרְךְ, הַמּוֹרָה עַל בְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה לְעֲלֵמִין סְתִימִין.

וְאַחֵר כֶּךָ, כְּשֶׁנִּמְשָׁכַת הַמְּשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה זֶה יוֹתֵר לְמַטָּה לְעֲלֵמִין דְּאִתְגַּלְיִין, וְכִמוֹ הָאָדָם שֶׁרוֹצֶה לְגַלוֹת חֻכְמָתוֹ לְאַחֵרִים עַל יְדֵי דְבּוּרוֹ עַל דְּרָךְ מְשָׁל, נִכְלָלַת וְנִרְמְזַת הַמְּשָׁכָה זֶה בְּאוֹתִיּוֹת ו"ה. כִּי הַוְיָ"ו מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה. וְגַם הַמְּשָׁכָה זֶה הִיא עַל יְדֵי מִדַּת חֶסֶדוֹ וְטוּבוֹ וְשֶׁאֵר מִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, הַנִּכְלָלוֹת בְּדְרָךְ כָּלֵל בְּמִסְפַּר שֵׁשׁ שְׁבַפְסוּק "לָךְ ה' הַגְּדֵלָה" וְכוּ' עַד "לָךְ ה' הַמְּמַלְכָה" וְכוּ' וְלֹא עַד בְּכָלֵל. כִּי מִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ נִקְרָאת בְּשֵׁם "דְּבַר ה'", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "בְּאֶשֶׁר דְּבַר מְלֶךְ שְׁלִטוֹן". וְנִכְלָלַת וְנִרְמְזַת בְּאוֹת הַ"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הַוְיָ"ה. כִּי פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר הַדְּבּוּר הוּא הַהֶבֶל הָעוֹלָה מִן הַלֵּב, וּמִתְחַלֵּק לְחֵמֶשׁ מוֹצְאוֹת הַפֶּה, אַחַה"ע מִהַגְּרוֹן וְכוּ'. וְגַם הַבֵּרַת הַה"א הִיא בְּחִינַת הַבֵּל לְבַד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: אֲתָא קְלִילָא דְלִית בֵּהּ מִשְׁשָׂא. וְאַף שֶׁאֵין לוֹ דְמוּת הַגּוֹף חֶסֶד וְשְׁלוֹם, אֵד דְּבַרָּה תוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, בְּשֵׁגֶם שֵׁגֶם דְּבַר ה', כִּי אֹתִיּוֹת הַמִּתְחַלְקוֹת לְחֵמֶשׁ חֲלָקֵי הַמוֹצְאוֹת, וּבְהֵן נִבְרָא כָּל הַיְצוֹר (וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים חֲלֵק ב פָּרֵק י"א בְּאוֹר עֵינָן אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ).

וְכִכָּה מִמֶּשׁ עַל דְּרָךְ מְשָׁל הַמְּבַדֵּיל הַבְּדִלוֹת לְאֵין קָץ, בְּנִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית דְּמִתּוֹכִיהָ נִפְחָ, יֵשׁ בָּהּ בְּחִינַת שְׁכָל הַנְּעֵלִם הַמְּרַמֵּז בְּאוֹת יוֹ"ד, שֶׁבְּכַחוֹ לְצִאת אֵל הַגִּלּוּי לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּאַמְתָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וּבְגִדְלָתוֹ וְכוּ', כָּל חַד וְחַד לְפִיּוֹם שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה לְפִי רַחֵב שְׁכָלוֹ וּבִינָתוֹ. וְכִפִּי אֲשֶׁר מַעֲמִיק שְׁכָלוֹ וּמְרַחֵב דְּעֵתוֹ וּבִינָתוֹ לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲזִי מְרַמְזֶת בִּינָתוֹ בְּאוֹת הַ"א, שֵׁישׁ לָהּ רַחֵב, וְגַם אֲרָךְ הַמּוֹרָה הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ וְהַתְּבוּנָתוֹ בְּגִדְלָת ה' אֶהְבָּה וְיִרְאָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן בְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ בְּבְחִינַת הַתְּגִלוֹת לְבוֹ. וּמִזֵּה נִמְשָׁכָה עֲבוּדָה הָאֲמִתִּית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת בְּקוֹל וְדְבּוּר אוֹ מַעֲשֵׂה, הֵן אוֹתִיּוֹת וְאִ"ו הַ"א וְכוּ'. וְגַם הַהַתְּבוּנָתוֹ לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּאַמְתָּתוֹ וּגִדְלָתוֹ יִתְבָּרֵךְ נִמְשָׁכָה גַם כֵּן מִהַתּוֹרָה, דְּאוֹרֵייתָא מִחֻכְמָה נִפְקָא, הִיא בְּחִינַת יוֹ"ד שֵׁל שֵׁם הַוְיָ"ה וְכוּ':

פרק ה

והנה המשכת וירידת הנפש האלקית לעולם הזה להתלבש בגוף האדם נמשכה מבחינת פנימיות ומקור הדבור, הוא הכל העליון המרמז באות ה"א תתאה כנ"ל, וכמו שכתוב: "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", ומאן דנפח וכו'. וזהו שכתוב "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". פרוש, כמו חבל על דרך משל, שראשו אחד קשור למעלה וקצהו למטה. כי הנה פשט הכתוב מה שכתוב "ויפח" הוא להורות לנו, כמו שעל דרך משל, כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק בינתים – אין הכל הנופח עולה ומגיע לכל לאותו מקום, ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף האדם לבחינת הכל העליון.

אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך, כי הלא "את השמים ואת הארץ אני מלא", ו"מלא כל הארץ כבודו", ולית אתר פנוי מיניה, "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", ואיהו ממלא כל עלמין וכו'. אלא כמו שכתוב בישעיהו: "כי אם עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלקיכם". והטעם, לפי שהם נגד רצון העליון ברוך הוא המחיה את הכל, כמו שכתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ" (וכמו שנתבאר לעיל, שהוא מקור השפעת שם הוי"ה, ונרמז בקוצו של יו"ד).

וזהו ענין הכרת, שנקרת ונפסק חבל ההמשכה משם הו"ה ברוך הוא שנמשכה מה"א תתאה כנ"ל. וכמו שכתוב בפרשת אמור: "ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'", "מלפני דייקא. ובשאר עברות שאין בהן כרת, על כל פנים הן פוגמין הנפש כנודע. ופגם הוא מלשון פגימת הסכין, והוא על דרך משל מחבל עב שזור מתרי"ג חבלים דקים, ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתרי"ג מצוות, וכשעובר חס ושלום על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'. אך גם בחיבת כרת ומיתה, נשאר עדין בו הרשימו מנפשו האלקית, ועל ידי זה יכול לחיות עד חמשים או ששים שנה ולא יותר (ומה שאמרו בשם האריז"ל שנקנסה בו בחינת המקיף וכו', אינו ענין לחיי גשמיים הגוף, ומיירי עד חמשים שנה, או בזמן הזה כדלקמן).

פרק ו

אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה עליונה, כשהיתה השכינה שורה בישראל בבית המקדש; ואז לא היו מקבלים חיות לגופם, רק על ידי נפש

הַאֱלֹקִית לְבַדָּה, מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַשֹּׁפֵעַ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי שֵׁם הַיְיָ הַבְּרוּךְ הוּא, כַּנִּל. אֵד לְאַחַר שֶׁיִּרְדּוּ מִמְדַּרְגָּתָם וְיִגְרְמוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּבְשְׁעִיכֶם שְׁלַחַה אִמְכֶם", דְּהֵיִינוּ שֶׁיִּרְדָּה הַשֹּׁפֵעַת בְּחִינַת ה"א תַּתְּאָה הַנִּל וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה מִמְדַּרְגָּה לְמַדְרָגָה לְמַטָּה מְטָה, עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הַשֹּׁפֵעַתָּה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּנִגְהָ, הַמִּשְׁפִּיעוֹת שֹׁפֵעַ וְחִיּוֹת עַל יְדֵי הַמְזָלוֹת וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׁרִים שֶׁעֲלִיהֶם לְכָל הַחַי הַגִּשְׁמִי שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, וְגַם לְכָל הַצּוֹמַח כְּמֵאֵמֶר רַז"ל: אֵין לָךְ כָּל עֶשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ מִזֶּל וְכוּ'. וְאֵזִי יָכוֹל גַּם הַחוּטָא וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל חִיּוֹת לְגוּפָם וְנַפְשָׁם הַבְּהִמִּיּוֹת כְּמוֹ שֶׁאָר בְּעֲלֵי חַיִּים מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נִמְשַׁל כְּבִהְמוֹת נְדָמוֹ". וְאִדְרָבָה בְּיִתְרַ שְׂאֵת וְיִתְרַ עֹז, עַל פִּי הַמְבַאָר מִזֶּה־הַר הַקְּדוֹשׁ פְּרֻשֵׁת פְּקוּדֵי, שֶׁכָּל שֹׁפֵעַ וְחִיּוֹת הַנִּשְׁפָּעֵת לְאָדָם הַתַּחֲתוֹן בְּשַׁעֲהָ וְרָגַע שֶׁעוֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי ה' בְּמַעֲשֵׂה אוֹ בְּדַבּוּר אוֹ בְּהַרְהוּרֵי עֲבָרָה וְכוּ', הַכֹּל נִשְׁפָּע לוֹ מֵהִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא הַמְבַאָרִים שֶׁם בִּזְהַר הַקְּדוֹשׁ. וְהָאָדָם הוּא בְּעַל בְּחִירָה, אִם לְקַבֵּל הַשֹּׁפֵעַתוֹ מֵהִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא, אוֹ מֵהִיכְלוֹת הַקְּדוֹשָׁה שֶׁמֵּהֶם נִשְׁפָּעוֹת כָּל מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת וְקְדוּשׁוֹת וְכוּ', כִּי זֶה לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הַאֱלֹקִים וְכוּ'. וְהִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא מְקַבְּלִים וְיוֹנְקִים חִיּוֹתָם מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַשֹּׁפֵעַ דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּנִגְהָ, הַכְּלוּלָה מִבְּחִינַת טוֹב וְרַע, הִיא בְּחִינַת עֶץ הַדַּעַת וְכוּ' כַּנּוֹדַע לְיוֹדְעֵי חַיִּין.

וְהֵינָה "יַעֲקֹב חָבֵל נִחְלָתוֹ" כְּתִיב. עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, כְּמוֹ הַחָבֵל שֶׁרָאשׁוֹ אֶחָד לְמַעַלָּה וְרָאשׁוֹ הַשְּׁנַי לְמַטָּה, אִם יִמְשֹׁד אָדָם בְּרָאשׁוֹ הַשְּׁנַי, יִנְעֻנֵעַ וְיִמְשֹׁד אַחֲרָיו גַּם רָאשׁוֹ הָרָאשׁוֹן כְּמָה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַמְשִׁיךְ. וְכַךְ מִמֶּשׁ בְּשֶׁרֶשׁ נִשְׁמַת הָאָדָם וּמְקוּרָה מִבְּחִינַת ה"א תַּתְּאָה הַנִּל, הוּא מִמְשִׁיךְ וּמוֹרִיד הַשֹּׁפֵעַתָּה עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הָרַעִים וּמַחֲשָׁבוֹתָיו עַד תוֹךְ הִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא כְּבִיכּוֹל, שֶׁמִּשְׁם מְקַבֵּל מַחֲשָׁבוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו. וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא הוּא הַמְמַשִּׁיךְ לָהֶם הַהִשְׁפָּעָה, לָכֵן הוּא נוֹטֵל חֶלֶק בְּרָאשׁ וְדִי לְמַבִּין. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל: "אֵין בְּיַדְנוּ לֹא מִשְׁלוֹת הַרְשָׁעִים" וְכוּ', "בְּיַדְנוּ דוֹקָא, כְּלוּמַר בְּזִמְן הַגְּלוּת אַחַר הַחֲרָבָן. וְזֶהוּ בְּחִינַת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה כְּבִיכּוֹל, לְהַשְׁפִּיעַ לְהִיכְלוֹת הַסְטָרָא אַחֲרָא אֲשֶׁר שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ יִתְבַּרֵךְ. וְכִשְׁהָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, אֵזִי מְסַלֵּק מֵהֶם הַהִשְׁפָּעָה שֶׁהַמְשִׁיךְ בְּמַעֲשָׂיו וּמַחֲשָׁבוֹתָיו, כִּי בְּתִשׁוּבָתוֹ מַחֲזִיר הַשֹּׁפֵעַת הַשְּׂכִינָה לְמְקוּמָהּ. וְזֶהוּ תְּשׁוּבָה ה"א תַּתְּאָה מִבְּחִינַת גְּלוּת, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשָׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ", כְּלוּמַר עִם שְׁבוּתֶךָ, וְכְמֵאֵמֶר רַז"ל: "וְהָשִׁיב לֹא נֵאֶמַר" וְכוּ'.

פּרָק ז

וְאוּלָּם דֶּרֶךְ הָאֵמֶת וְהַיִּשָּׁר לְבְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתְּאָה – ה"א תַּתְּאָה הַנִּל, הֵם שְׁנֵי דְבָרִים דֶּרֶךְ כָּלֵל. הָאֶחָד הוּא לְעוֹרֵר רַחֲמִים הַעֲלִיּוֹנִים מִמְקוֹר

הרחמים על נשמתו ונפשו האלקית שנפלה מאיגרא רמה, חיי החיים ברוך הוא, לבירא עמיקתא, הן היכלות הטמאה והסטרא אחרא, ועל מקורה במקור החיים, הוא שם הוי"ה ברוך הוא, וכמו שכתוב: "וישב אל הוי"ה וירחמהו". פרוש, לעורר רחמים על השפעת שם הוי"ה ברוך הוא שנשתלשלה ונרדה תוך היכלות הסטרא אחרא הטמאים להחיותם על ידי מעשה אנוש ותחבולותיו ומחשבותיו הרעות, וכמו שכתוב: "מלך אסור ברהטים", ברהיטי מוחא וכו', היא בחינת גלות השכינה כנ"ל.

וזמן המסגל לזה הוא בתקון חצות, כמו שכתוב בסדור בהערה עין שם באורו. וזהו שכתוב שם: "נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו". ולכן נקרא הקדוש ברוך הוא מלך עלוב בפרקי היכלות, כמו שכתב הרמ"ק ז"ל, כי אין לך עלבון גדול מזה. ובפרט כאשר יתבונן המשכיל בגדלת אין סוף ברוך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, כל אחד ואחד לפי שעור שכלו והבנתו, יתמרמר על זה מאד מאד.

והשני, לבטש ולהכניע הקלפה וסטרא אחרא, אשר כל חיותה היא רק בחינת גסות והגבהה, כמו שכתוב: "אם תגביה כנשר" וכו', והבטוש וההכנעה עד עפר ממש זוהי מיתתה ובטולה. והיינו על ידי לב נשבר ונדכה ולהיות נבזה בעיניו נמאס וכו'. וכמו שכתוב בזהר הקדוש על פסוק "זבחי אלקים ריח נשברה לב נשבר ונדכה" וכו', כי כל קרבן מן הבהמה הוא לשם הוי"ה, היא מדת הרחמים. אבל לשם אלקים, היא מדת הדין, אין מקריבין קרבן בהמה, כי אם לשבר ולהעביר ריח הטמאה והסטרא אחרא, וזהו ריח נשברה.

והאיך נשברה ריח הסטרא אחרא? כשהלב נשבר ונדכה וכו'. והאיך נשבר הלב ונדכה? הנה מעט מזעיר הוא על ידי סגופים ותעניות בדורותינו אלה, שאין לנו כח להתענות הרבה כדוד המלך כמאמר רז"ל על פסוק "ולבי חלל בקרבי", שהרגו בתענית.

אך עקר הכנעת הלב להיות נשבר ונדכה והעברת ריח הטמאה וסטרא אחרא, הוא להיות ממארי דחושבנא בעמק הדעת, להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום או לילה לפני תקון חצות, להתבונן במה שפעל ועשה בחטאיו בחינת גלות השכינה כנ"ל, וגם [גרס] לעקור נשמתו ונפשו האלקית מחיי החיים ברוך הוא והורידה למקום הטמאה והמנות, הן היכלות הסטרא אחרא, ונעשית בבחינת מרכבה אליהם לקבל מהם שפע וחיות להשפיע לגופו כנ"ל. וזהו שאמרו רז"ל: "רשעים בחייהם קרויים מתים", כלומר שחייהם נמשכים ממקום המנות והטמאה (וכן מה שכתוב: "לא המתים יהללו" כו' אינו פלועג לרש חס ושלום, אלא הכונה על הרשעים שבחייהם קרויים מתים, שמבלבלים אותם במחשבות זרות בעודם ברשעים ואינם חפצים בתשובה, כנודע).

ואף מי שלא עבר על עון פרת וגם לא על עון מיתה בידי שמים, שהוא הוצאת זרע לבטלה וכהאי גוונא, אלא שאר עברות קלות, אף על פי כן

מאחר שהן פוגמים בנשמה ונפש האלקית, וכמשל פגימת ופסיקת חבלים דקים כנ"ל, הרי ברבוי החטאים יכול להיות פגם כמו בלאו אחד שיש בו פרת או מיתה. ואפלו בכפילת חטא אחד פעמים רבות מאד, כמו שהמשיל הנביא החטאים לעגן המאפיל אור השמש, כמו שכתוב: "מחיתי כעב פשעיד", הם עברות חמורות [המבדילים] בין פנימית השפעת שם הוי"ה ברוך הוא לנפש האלקית, כהבדלת עגן עב וחשוף המבדיל בין השמש לארץ ולדרים עליה על דרך משל. "וכעגן חטאתיד" הן עברות קלות שאדם דש בעקביו, המבדילים כהבדלת עגן קל וקלוש על דרך משל.

והנה כמו שבמשל הזה, אם משים אדם נגד אור השמש בחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב מאד, הן מאפילות כמו מחיצה אחת עבה ויותר. וככה ממש הוא בנמשל בכל עוונות שאדם דש בעקביו, ומכל שכן המפרסמות מדברי רז"ל שהן ממש כעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים, כמו העלמת עין מן הצדקה, כמו שכתוב: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל" כו', ובליעל היא עבודת אלילים וכו'. והמספר בגנות חברו היא לשון הרע, השקולה כעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. וכל הכועס כאלו עובד עבודה זרה. וכן מי שיש בו גסות הרוח, וכהנה רבות בגמרא. ותלמוד תורה כנגד כלן, כמאמר רז"ל: "ותר הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה" וכו'.

ולכן סדרו בקריאת שמע שעל המטה לקבל עליו ארבע מיתות בית דין וכו'. מלבד שעל פי הסוד כל הפוגם באות יו"ד של שם הוי"ה כאלו נתחייב סקילה, והפוגם באות ה"א כאלו נתחייב שרפה, ובאות וי"ו – כאלו נתחייב הרג, ובאות ה"א אחרונה – כאלו נתחייב חנק. והמבטל קריאת שמע פוגם באות יו"ד, ותפלין – באות ה"א, וציצית – באות וי"ו, ותפלה – באות ה"א וכו'. ומזה יכול המשפיל ללמד לשאר עוונות וחטאים, ובטול תורה כנגד:

פרק ח

והנה אחרי העמקת הדעת בכל הנ"ל, יוכל לבקש באמת מעמקא דלבא: "כרב רחמיך מחה פשעיי" וכו', כי אזי תקבע בלבבו באמת גדל הרחמנות על בחינת אלקות שבנפשו ושלמעלה כנ"ל. ובזה יעורר רחמים העליונים משלש עשרה מדות הרחמים, הנמשכות מרצון העליון ברוך הוא הנרמז בקוצו של יו"ד, שלמעלה מעלה מבחינת ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הוי"ה.

ולכן שלש עשרה מדות הרחמים מנקים כל הפגמים, וכמו שכתוב: "נושא עון ופשע... ונקה", ושוב אין יניקה להחיצונים והסטרא אחרא מהשפעת

ה"א תתאָה פּנ"ל (ובזָה תשובּה ה"א תתאָה לַמְקוֹמָה לְהַתְיַחַד בְּיוֹד ה"א וְא"ו, וְדִי לַמְבִּינִי).

וְכֵן מִמֶּשׁ לַמְטָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׂבָאָדָם, שׁוֹב אֵין עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים, וְכִמוּ שְׂאָמְרוּ: "וְנִקָּה, מְנַקָּה הוּא לְשָׁבִים", לְרַחֵץ וּלְנַקוֹת נֶפֶשׁ מְלִבוֹשִׁים הַצּוֹאִים, הֵם הַחִיצוֹנִים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּגִמְרָא, "מְלַפְּתוֹ" וְכוּ'.

וּמֵאַחַר שְׁרוּחַ עֲבָרָה וְתַטְהָרָם, אֲזִי תוֹכַל נֶפֶשׁ לְשׁוֹב עַד הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ, וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה לְמִקְוָה וּלְדַבְּקָה בּוֹ יְתַבְרַךְ בְּיַחְוֹד נִפְלָא, כְּמוֹ שְׁהִיתָה מִיַּחְדָּת בּוֹ יְתַבְרַךְ בְּתַכְלִית הַיַּחְוֹד בְּטָרָם שְׂנִפְחָה בְּרוּחַ פִּיּוֹ יְתַבְרַךְ לִירֵד לַמְטָה וּלְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּף הָאָדָם (וְכִמוּ עַל דְּרָךְ מְשַׁל בְּאָדָם הַנוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּיּוֹ, בְּטָרָם שְׂיִוצָא הַרוּחַ מִפִּיּוֹ הוּא מִיַּחְדָּ בְּנֶפֶשׁוֹ). וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וְהִנֵּה בְּחִינַת יַחְוֹד זֶה וְתְּשׁוּבָה זֶה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה שְׂלֵאָחַר תְּשׁוּבָה תַתְּאָה, וְכִמוּ שְׂכָתוֹב בְּאַהֲרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרָשֶׁת נִשְׂאָ, דְּתְּשׁוּבָה עֵילָאָה הִיא דִּיִּתְעַסֵּק בְּאוֹרֵיִתָא בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכוּ' דְּאִיהוּ בֶן י"ה בִּינָה וְכוּ' (וּמַעֲלַת בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה עַל צְדִיקִים גְּמוּרִים בְּזֶה הִיא כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּאַהֲרָה הַקְּדוֹשׁ פְּרָשֶׁת חִי שְׂרָה, דְּאִינוּן מְשַׁכֵּי עֲלֵיהוּ בְּרַעוּתָא דְּלָבָא יְתִיר וּבְחִילָא סְגִי לְאַתְקַרְבָּא לְמַלְכָּא וְכוּ'):

פרק ט

וּבְאוּר הַעֲנָנִין, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּאַהֲרָה הַקְּדוֹשׁ וְתַקוּנִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה אִיהִי תְּשׁוּבָה עֵילָאָה, וְהָאֵם רוּבְצָת עַל הָאֲפְרוּחִים וְכוּ'. דְּהֵיִנוּ שְׂעַל יְדֵי שְׂמַתְבוּנָן בְּגִדְלַת ה' בְּהַעֲמַקַּת הַדַּעַת, וּמּוֹלִיד מְרוּחַ בִּינְתוֹ דַּחִילוֹ וּרְחִימוֹ שְׂכְּלִיִּים וּבְטוֹב טַעַם וְדַעַת, כְּעֲנָנִין שְׂנֵאָמַר "לְאַהֲבָה אֵת ה' אֱלֹקֵינוּ" מְשׁוּם "כִּי הוּא חַיִּיד" וְכוּ', וְלֹא דִי לוֹ בְּאַהֲבָה טְבַעִית הַמְּסַתְרַת לְבַד וְכוּ' – וְכֵן בְּיִרְאָה וּפְחַד אוֹ בּוֹשָׁה וְכוּ', כְּנוֹדַע – אֲזִי נִקְרָאת הָאֵם רוּבְצָת עַל הָאֲפְרוּחִים וְכוּ'.

וְהִנֵּה עַקֵּר הָאֲהָבָה הִיא אֲתַדְּבָקוֹת רוּחָא בְּרוּחָא, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "וַיִּשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ" וְכוּ', כְּנוֹדַע. וְעַל זֶה נֵאָמַר "וּבְכָל נֶפֶשׁ", שְׁהֵם הֵם כָּל חֲלָקֵי הַנֶּפֶשׁ, שְׂכָל וּמַדּוֹת וּלְבוֹשֵׁיהֶם, מִחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, לְדַבְּקָה כְּלָן בּוֹ יְתַבְרַךְ. דְּהֵיִנוּ הַמַּדּוֹת בְּמַדּוֹתֵינוּ יְתַבְרַךְ, מָה הוּא רְחוּם וְכוּ', וְהַשְׂכָּל בְּשְׂכָלוֹ וְחֲכָמָתוֹ יְתַבְרַךְ, הוּא עֵינוֹן הַתּוֹרָה, דְּאוֹרֵיִתָא מִחֲכָמָה נִפְקָא. וְכֵן הַמִּחֲשָׁבָה בְּמִחֲשָׁבָתוֹ יְתַבְרַךְ, וְהַדְּבוּר בְּדַבְּרָה ה' זֶה הַלְכָה, וְכִמוּ שְׂכָתוֹב "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיד", "וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׂמַתִּי בְּפִיד". וְהַמַּעֲשָׂה הוּא מַעֲשָׂה הַצְּדָקָה, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׂפָלִים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה'" וְכוּ',

פְּנוּדָע בְּמָקוֹם אַחֵר. וְזוֹ הִיא אֶתְדַבְּקוֹת דְּרוּחָא בְּרוּחָא בְּתַכְלִית הַדְּבָקוֹת
וְהִיחֹד, כְּשֶׁהִיא מִחֲמַת אֶהְבָּה וְכוּ'.

וְלִפִּי שְׁפָגַם הַבְּרִית בְּהוֹצָאת זֶרַע לְבִטְלָה, וְאִין צְרִיךְ לֹמַר בְּעֲרִיּוֹת אוֹ שְׁאָר
אֲסוּרֵי בִיאָה דְּאוּרִייתָא אוֹ דְּרַבְּנָן (כִּי חֲמוּרִים דְּבָרֵי סוּפְרִים וְכוּ'), פּוֹגֵם
בְּמַח, לְכֹן תִּקְוֵנוּ הוּא דִּיתַעֲסֵק בְּאוּרִייתָא דִּמְחַכְמָה נִפְקָא. וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב
בְּתַנָּא דְּבִי אֱלִיָּהוּ: אָדָם עֹבֵר עֲבָרָה וְנִתְחַיֵּב מִיָּתָהּ לְמָקוֹם, מַה יַּעֲשֶׂה
וְיִחְיֶה? אִם הִיָּה רְגִיל לְקָרוֹת דִּף אֶחָד, יִקְרָא שְׁנֵי דְפִים; לְשָׁנוֹת פֶּרֶק אֶחָד,
יִשְׁנֶה שְׁנֵי פֶרְקִים וְכוּ'.

וְהֵינּוּ כְּמִשְׁלַח חֶבֶל הַנֶּפֶס וְחוּזָר וְקוֹשְׁרוֹ, שְׁבִמְקוֹם הַקֶּשֶׁר הוּא כְּפּוֹל
וּמְכַפֵּל. וְכֹכָה הוּא בְּחֶבֶל נִחְלָתוֹ וְכוּ'. וְזֶהוּ שְׁאָמַר הַפְּתוּב, "בְּחֶסֶד וְאַמֶּת
יִכְפֹּר עֲוֹן" וְכוּ', וְאִין אֶמֶת אֵלָא תוֹרָה וְכוּ', וְעוֹן בֵּית עָלֵי בְּזָבַח וּמִנְחָה הוּא
דְּאִינוּ מִתְכַּפֵּר, אֲבָל מִתְכַּפֵּר בְּתוֹרָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים, כְּדֹאִיתָא בְּסוּף פֶּרֶק
קַמָּא דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה.

פּרָק י

וְהֵנָּה תְּשׁוּבָה עֵילָאָה זֹו דְּאֶתְדַבְּקוֹתָא דְּרוּחָא בְּרוּחָא עַל יְדֵי תוֹרָה וּגְמִילוֹת
חֲסָדִים הִיא בְּבַחֲיִנַת הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, לְהִיּוֹת דְּבַר ה' מְמֹשׁ בְּפִיו,
וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב: "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ", וְיִמִּינוּ תַּחֲבִקְנֵי בְּגְמִילוֹת חֲסָדִים,
דְּחֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא וְכוּ'. אֲבָל אָדָם הַתַּחֲתוֹן צְרִיךְ לִילָךְ מִמְּדַרְגָּה לְמְדַרְגָּה
מִמַּטָּה לְמַעֲלָה, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה וְאֶתְדַבְּקוֹת רוּחָא בְּרוּחָא
בְּכוֹנֵת הַלֵּב בְּתַפְלָה, וּבְפֶרֶט בְּקָרִיאת שְׁמַע וּבְרִכּוֹתֶיהָ, כְּדִי לֹמַר "וְאֶהְבֶּתִי"
כוּ' "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" וְכוּ' בְּאַמֶּת לְאַמֶּתוֹ, וְכוּ' "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה"
וְכוּ' "וְדַבַּרְתְּ בָּם" וְכוּ', לְהִיּוֹת דְּבַר ה' בְּפִיו בְּאַמֶּת, וְאִין אֶמֶת וְכוּ'. וְכוּ'
לְקַיֵּם כָּל הַמְצֻוֹת, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַיִךְ", כְּמוֹ "הֲרִי אֶת
מְקִדְשֶׁךָ לֵי", הִיא בְּחִינַת קִדְּשׁ הָעֲלִיּוֹן, לְשׁוֹן פְּרִישׁוֹת וְהַבְּדָלָה, שְׁאִינוּ יְכוּלִים
לְהַתְּלַבֵּשׁ תוֹדָה עַלְמִין מְשׁוּם דְּכֹלָא קַמִּיָּה כְּלָא חָשִׁיב, אֵלָא בְּבַחֲיִנַת סוּבָב
כָּל עַלְמִין, הוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא וְכוּ' כְּמוֹ שְׁנִתְבְּאָר בְּלְקוּטֵי אֶמְרִים
פֶּרֶק מ"ו. וְגַם אַחֵר הַתַּפְּלָה אוּמְרִים "אֱלִיָּהוּ ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא", דְּהֵינּוּ
לְאֶתְדַבְּקָא רוּחָא בְּרוּחָא כָּל הַיּוֹם וְכוּ'. וְכָל זֶה עַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת בְּגִדְלַת
אִין סוּף בְּרוּךְ הוּא בְּהַעֲמַקֵּת הַדְּעַת בְּשִׁתִּים לְפָנֶיהָ וּבְפִסּוּקֵי דְּזַמְרָה, כְּפּוֹדָע.

וּמֵאֵחֶר שְׁהַתַּפְּלָה הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה, צְרִיךְ לְהַקְדִּים לְפָנֶיהָ בְּחִינַת
תְּשׁוּבָה תַּתְּאָה. וְזֶהוּ שְׁאָמְרוּ רַז"ל בְּמִשְׁנָה: "אִין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֵלָא
מִתּוֹךְ כְּבֹד רֵאשׁ", וּפְרַשׁ רַש"י: הַכְּנָעָה. וְהִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַּתְּאָה לְעוֹרֵר
רַחֲמִים כְּנ"ל, וְכַדִּילִיף הֵתֵם בְּגִמְרָא מְקָרָא דְּכַתִּיב "וְהִיא מְרַת נִפְשִׁי".

אָכּוּ בַּבְּרִייתָא שֵׁם תְּנוּ רַבֵּנוּ, אִין עוּמְדִין לְהַתְּפִיל אֶלָּא מִתּוֹדַי שְׂמָחָה. וְעַכְשָׁו בְּדוֹר יְתוֹם הִזָּה, שְׂאִין הַכֹּל יְכוּלִין לְהַפְּדוּ לְבָם כְּרַגַּע מִן הַקְּצָה, אֲזִי עֲצָה הִיעוּצָה לְהַקְדִים בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַתְּאָה בְּתַקוּן חֲצוֹת כְּנִ"ל. וּמִי שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּכָל לַיְלָה, עַל כָּל פְּנִים לֹא יִפְחַת מִפְעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ לְפָנֵי יוֹם הַשַּׁבָּת, כְּנוֹדַע לַיּוֹדְעִים שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵילָאָה, וְשַׁבִּית אוֹתִיוֹת "תַּש"ב אֲנוּש", כִּי בַשַּׁבָּת הִיא עֲלִיוֹת הָעוֹלָמוֹת לְמַקוֹרָם כּו', וּבִפְרָט תַּפְלוֹת הַשַּׁבָּת וְדִי לְמַבִּין.

וּבְזָה יוֹבֵן מַה שְׂכַתּוּב: "שׁוּבָה אֵלַי כִּי גִאֲלִיתִיךָ". פְּרוּשׁ, כִּי מֵאַחַר שֶׁ"מְחִיתִי כָעַב פִּשְׁעֵיךָ", הִיא הַעֲבֵרַת הַסְטֵרָא אַחֲרָא, וְ"גִאֲלִיתִיךָ" מִן הַחִיצוֹנִים בְּהַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עֲלִיוֹנִים בְּאַתְּעוֹרְתָא דְלִתְתָא בְּתְשׁוּבָה תַתְּאָה כְּנִ"ל, אֲזִי "שׁוּבָה אֵלַי" בְּתְשׁוּבָה עֵילָאָה).

פרק יא

וְאַמְנָם לְהִיוֹת בְּלָבוּ הַהֲכַנְעָה, הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תַתְּאָה כְּנִ"ל, וְגַם הַשְׂמָחָה בַּה', שְׂתִיחָן בְּיַחַד, כְּבָר מִיִּלְתָּא אַמוּרָה בְּלִקוּטֵי אַמְרִים סוּף פֶּרֶק ל"ד, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ: "חֲדוּהָ תְּקִיעָא בְּלִיבְאֵי מַסְטֵרָא דְא" וְכו'. וּבְצִרוּף עוֹד הָאֲמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן לְהִיוֹת נְכוּן לְבוֹ בְּטוּחַ בַּה', כִּי חֲפֵץ חֶסֶד הוּא וְחַנוּן וְרַחוּם וְרַב לְסַלַח תַּכְף וּמִיד שְׂמַבְקֵשׁ מְחִילָה וְסְלִיחָה מֵאִתּוֹ יִתְבַרַךְ ("כְּרַב רַחֲמֵיךָ מְחַה פִּשְׁעֵי", "כְּפַסְנֵי טַהֲרֵנִי", "וְכָל עוֹנוֹתֵי מְחַה" וְכו'), בְּלִי שׁוּם סִפְק וְסִפְק סִפְיָקָא בְּעוֹלָם. וְכִמוֹ שְׂאֲנוּ מְבָרְכִין בְּכָל תַּפְּלוֹת שְׂמוּנָה עֲשָׂרָה תַּכְף שְׂמַבְקֵשִׁים "סְלַח לָנוּ" כּו', "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חַנוּן הַמְּרַבֶּה לְסַלַח". וְהָרִי סִפְק בְּרַכּוֹת לְהַקְל, מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ בְּרַכָּה לְבַטְלָה! אֶלָּא אִין כָּאן שׁוּם סִפְק כְּלָל, מֵאַחַר שְׂבַבְקֵשְׁנוּ "סְלַח לָנוּ מְחַל לָנוּ". וְאֵלוּ לֹא הִיִּינוּ חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים, הִיִּינוּ נִגְאָלִין מִיָּד, כְּמוֹ שְׂאֲנוּ מְבָרְכִין "בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל".

וְהָרִי אֶפְלוּ בְּמַדַּת בְּשָׂר וְדָם כּו', שְׂצָרִיךְ הָאָדָם לְמַחַל תַּכְף וּמִיד שְׂמַבְקֵשִׁים מִמְּנוּ מְחִילָה וְלֹא יִהְיֶה אַכְזָרִי מְלַמְחַל, וְאַפְלוּ בְּקוּטַע יָד חֲבֵרוֹ, כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא בְּסוּף פֶּרֶק ח' דְּבַבְא קַמָּא. וְאִם בְּקֵשׁ מִמְּנוּ שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וְלֹא מְחַל לוֹ, שׁוּב אִין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִמְּנוּ. וְהַגְּבַעוֹנִים, שְׂבַבְקֵשׁ דְּוֹד הַמְּלִיךְ עֲלִיוּ הַשְּׁלוֹם מֵהֶם מְחִילָה בְּעַד שְׂאוּל שְׂהֵמִית אֶת הַגְּבַעוֹנִים וְלֹא רָצוּ לְמַחַל, גָּזַר דְּוֹד עֲלֵיהֶם שְׂלֵא יִבְאוּ בְּקַהֲל ה' שְׂהֵם רַחֲמָנִים וְכו', כְּדֵאִיתָא בְּפֶרֶק ח' דִּיבְמוֹת. וּבְמַדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה לְאִין קַי.

וּמַה שְׂמַשְׁבְּחִים וּמְבָרְכִים אֶת ה': "חַנוּן הַמְּרַבֶּה לְסַלַח", "הַמְּרַבֶּה דְּיִיקָא, וְכִמוֹ שְׂכַתּוּב בְּעִזָּרָא: "וְרַב לְסַלַח", דְּהִיִּינוּ שְׂבַבְקֵשׁ בְּשָׂר וְדָם, אִם יַחֲטֵא אִישׁ לְאִישׁ וּבְקֵשׁ מִמְּנוּ מְחִילָה וּמְחַל לוֹ וְאַחַר כֵּן חֲזַר לְסוּרוֹ, קִשָּׁה

מאד שְׂיִמְחַל לוֹ שְׁנִית, וּמְכַל שְׁכֹן בְּשִׁלְיִשִּׁית וּרְבִיעִית. אָבֵל בְּמִדַּת הַקַּב"ה
אֵין הַפְּרָשׁ בֵּין פֶּעַם אַחַת לְאַלְף פְּעָמִים, כִּי הַמְּחִילָה הִיא מִמִּדַּת הַרְחָמִים,
וּמִדּוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת אֵינָן בְּבַחֲיִנַת גְּבוּל וְתַכְלִית אֶלָּא בְּבַחֲיִנַת אֵין סוּף, כְּמוֹ
שִׁפְתוֹב: "כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו", וּלְגַבֵּי בַחֲיִנַת אֵין סוּף אֵין הַפְּרָשׁ כָּלֵל בֵּין
מִסְפָּר קָטָן לְגָדוֹל, דְּכֵלָּא קָמִיה כָּלָא מִמָּשׁ חָשִׁיב, וּמִשְׁוֹה קָטָן וְגָדוֹל וְכוּ'.
וְלָכוֹן מַעְבִּיר אֲשֵׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְכָל הַחֲטָאִים שִׁמְתוּדִים בִּי"עַל
חֲטָא" מִדֵּי שָׁנָה, אֶף שִׁחֲזַר וְעָבַר עֲלֵיהֶם – חוֹזֵר וּמִתְוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים בְּשָׁנָה הַבָּאָה, וְכֵן לְעוֹלָם. וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה לֹא דְיֻקָּא, אֶלָּא כְּמוֹ
כֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים מְבָרְכִים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן הַמְּרַבֶּה
לְסִלַּח", וּכְמֵאֲמַר רַז"ל: תִּפְלָה כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּהָ, וְתִמִּיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה
מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת הַלַּיְלָה, וְתִמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים עַל שֶׁל יוֹם, וְכֵן מִדֵּי יוֹם
בְּיוֹם לְעוֹלָם. אֶלָּא שְׁיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת, וְהַתְּמִיד
שֶׁהוּא קָרִיב עוֹלָה – מְכַפֵּר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה בְלִבְד, וְכֵן הַתְּפִלָּה בְּזִמְנֵי הַזֶּה
עִם הַתְּשׁוּבָה, כְּנ"ל.

וְאֵין זֶה "אֲחֻטָּא וְאֲשׁוּב", כִּי הֵיִינוּ דְיֻקָּא שֶׁבְּשַׁעַת הַחֲטָא הָיָה יָכוֹל לְכַבֵּשׁ
יָצָרוֹ, אֶלָּא שֶׁסּוּמְדָ בְּלִבּוֹ עַל הַתְּשׁוּבָה; וְלָכוֹן, הוּאֵיל וְהַתְּשׁוּבָה גּוֹרְמַת לוֹ
לְחֲטָא, אֵין מְסַפִּיקִין וְכוּ'. וְאֶף גַּם זֹאת "אֵין מְסַפִּיקִין" דְיֻקָּא; אָבֵל אִם
דְּחַק וְנִתְחַזַּק וְנִתְגַּבֵּר עַל יָצָרוֹ וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה, מְקַבְּלִין תְּשׁוּבָתוֹ. אָבֵל אֲנוּ
שִׁמְבַקְּשִׁים בְּכָל יוֹם "סִלַּח לָנוּ", אֲנוּ מְקַדְּמִין לְבִקְשׁ: "וְהַחֲזִירֵנוּ בְּתְשׁוּבָה
שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ", דְּהֵיִינוּ שֶׁלֹּא נָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה, וְכֵן בְּיוֹם הַכְּפוּרִים
מְבַקְּשִׁים: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא אֲחֻטָּא עוֹד", מְסַפִּיקִין וּמְסַפִּיקִין,
כְּמֵאֲמַר רַז"ל: "הַבָּא לְטַהֵר מְסִיעִין אוֹתוֹ", "הַבָּא" דְיֻקָּא, מִיַּד שְׂבָא. וְאֵין
לְזֹאת גַּם הַסְּלִיחָה וְהַמְּחִילָה הִיא מִיַּד.

וּמָה שִׁפְתוֹב: "וְחֲטָאתִי נִגְדִי תְמִיד", אֵין הַמְּכַוֵּן לְהִיּוֹת תְּמִיד עֲצָב נְבֻזָה
חַס וְשָׁלוֹם, דְּהָא כְּתִיב בְּתַרְיָה: "תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה" וְכוּ' "וְרוּחַ
נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי" וְכוּ', וּמִשׁוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת כָּל יָמָיו בְּתְשׁוּבָה עֵילָאָה
שֶׁהִיא בְּשִׁמְחָה רַבָּה כְּנ"ל. אֶלָּא "נִגְדִי" דְיֻקָּא, כְּמוֹ "וְאַתָּה תִתְנַצֵּב מִנֶּגֶד",
"מִנֶּגֶד סְבִיב לְאַהֵל מוֹעֵד יַחְנוּ", וּפְרָשׁ רַש"י: מְרַחוּק. וְהַמְּכַוֵּן רַק לְבִלְתִּי
רוּם לְבָבוֹ וְלְהִיּוֹת שֶׁפֶל רוּחַ בְּפָנָיו כָּל הָאָדָם, כְּשִׁיְהִיָּה לְזַכְרוֹן בֵּין עֵינָיו
שֶׁחֲטָא נִגְדָה. וְאַדְרָבָה לְעֵנֵן הַשִּׁמְחָה יוֹעִיל זְכוּרוֹן הַחֲטָא בְּיָתֵר שְׂאֵת,
בְּכַדִּי לְקַבֵּל בְּשִׁמְחָה כָּל הַמְּאֲרָעוֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת וּבְאֹת, בֵּין מִן הַשָּׂמַיִם בֵּין
עַל יְדֵי הַבְּרִיּוֹת בְּדַבּוּר אוֹ בְּמַעֲשֵׂה (וְזוֹ עֲצָה טוֹבָה לְהַנְצִיל מִפְּעַס וְכָל מִינֵי
קְפִידָא וְכוּ'), וּכְמֵאֲמַר רַז"ל: "הַנְּעִלְבִים וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוּמְעִים חֲרָפְתָם
וְאֵין מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים מְאֵהָבָה וּשְׂמִחִים בְּיַסּוּרִים" וְכוּ', וְכָל הַמַּעְבִּיר עַל
מִדּוֹתָיו מַעְבִּירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו.

פרק יב

וטעם השמחה ב'יסורי הגוף, לפי שהיא טובה גדולה ועצומה לנפש החוטאת, למרקה בעולם הזה ולהצילה מהמרוק בגיהנום (בפרט בדורותינו אלה, שאין ביכלת להתענות כפי מספר כל הצומות שבתקוני תשובה מהאר"י ז"ל הצריכות למרוק הנפש להצילה ממרוק בגיהנום). וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בהקדמה לפרוש איוב, שאפלו יסורים של איוב שבעים שנה אין להן ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בגיהנום, כי אש אחד מששים וכו'. אלא לפי שעולם הזה חסד יבנה, וביסורין קלין בעולם הזה נצול מדינים קשים של עולם הבא, כמשל הלוף והעתקת הצל בארץ טפח לפי הלוף גלגל השמש ברקיע אלפים מילין וכו'.

וינתר על כן לאין קץ הוא בנמשל בבחינת השתלשלות העולמות מרום המעלות עד עולם הזה הגשמי. וכנודע ממה שכתוב בזהר הקדוש מענין עליות עולמות העליונים באתערותא דלתתא בהקרבת עוף אחד, בן יונה או תור, על גבי המזבח, או קמץ מנחה. וכן הוא בכל המצוות מעשיות, כנודע מהאר"י ז"ל.

וזהו שאמרו רז"ל על פסוק "והתקדשתם והייתם קדושים": אדם מקדש עצמו מעט מלמטה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה וכו' (וכמו שבארנו לעיל בענין "אשר קדשנו במצוותיו" וכו', בחינת סובב כל עלמין וכו'). וככה ממש הוא בענין שֶׁכֶר וְעֵנֶשׁ, כמאמר רז"ל: "שֶׁכֶר מְצֹנָה מְצֹנָה" וכו', וכמו שנתבאר במקום אחר. ודעת לנבון נקל, ומשכיל על דבר ימצא טוב.